

OBNOVA A ROZVOJ VENKOVA – VYUŽÍVÁNÍ PROGRAMU LEADER ČR

RURAL RENEWAL AND DEVELOPMENT – LEADER ČR

PAVLÍKOVÁ Gabriela, (ČR) – MAŘÍKOVÁ Pavlína, (ČR)

ABSTRACT

Ensuring renewal and foremost sustainable development of rural areas is one of the key priorities of the whole European Union. Prepared initiatives and programs seek to support balanced and complex development of all elements and parts of rural areas.

The character of rural areas has changed dramatically in past years; the traditional functions of countryside had to be broadened to fulfill the new needs and demands of today's society. To improve the quality of life of rural inhabitants, great emphasis is put on diversification of their activities – renewal of traditional crafts, agro-tourism, ecological activities such as the use of alternative sources of energies.

The current as well as the future development are tightly connected with and dependent on the interest of local inhabitants in effective development. The LEADER initiative is based on participation of local actors and creation of local initiatives and partnerships. This successful method is well established in Europe and has been used for many years. Based on experience from other countries, the Program supporting development of rural areas LEADER CR was launched on national level in 2004.

Presented contribution will give an overview on the existing use of LEADER Program in the Czech Republic.

KEY WORDS

sustainable rural development, rural area (regions), quality of life, diversification, local actors, developmental activities, LEADER initiative, Program LEADER CR, project, local initiative

---

ÚVOD

Zajištění obnovy a především udržitelného rozvoje venkova i do budoucna představuje jednu z klíčových priorit celého Evropského společenství. Snahou připravených iniciativ a navržených programů je podporovat vyvážený a komplexní rozvoj všech faktorů a prvků, které ve venkovském prostoru působí.

V průběhu let došlo k výrazným proměnám charakteru venkova, rozšíření jeho původních (typických) funkcí o další, tak aby odpovídaly požadavkům a potřebám současné společnosti. V současné době je s ohledem na zvyšování kvality života venkovských obyvatel kladen důraz na diverzifikaci jednotlivých činností, které jsou zde realizovány (např. obnova tradic - řemesla, agroturistika, ekologické aktivity – alternativní zdroje energie, atd.).

Nejen současný rozvoj venkovských regionů, ale i otázka jejich dalšího vývoje do budoucna je především úzce spojena s mírou zainteresovanosti místních lidí v uskutečňování rozvojových aktivit. Právě na zapojení lokálních aktérů a tvorbě místních iniciativ (partnerství) je založena iniciativa LEADER. Tato velmi úspěšná a praxí osvědčená metoda není zcela nová a v Evropské unii funguje již řadu let. Na základě těchto kladných zkušeností byl v ČR na národní úrovni v r. 2004 vyhlášen Program podpory rozvoje venkovských regionů LEADER ČR.

MATERIÁL A METÓDY

Autorky příspěvku pracují v Sociologické laboratoři při Katedře humanitních věd na České zemědělské univerzitě v Praze. Toto výzkumné pracoviště se zabývá především realizací sociologických výzkumů venkova v České republice.

Vstupem České republiky do Evropské unie se rozšířila možnost čerpat finanční prostředky na obnovu a rozvoj venkova i z evropských zdrojů. Nezbytnou podmínkou pro získání nemalé části těchto finančních pobídek bylo vytvořit na lokální, místní úrovni nová uskupení, která by byla schopna připravit a realizovat rozvojové strategie. Na celém území České republiky začala vznikat místní partnerství – místní akční skupiny (MAS), které při své práci využívají metodu LEADER, jejíž efektivita byla potvrzena na základě dlouhodobého vyhodnocování celé řady praktických zkušeností a dopadů této metody v ostatních zemích Evropské unie. Jako nástroj pro vytvoření a ustavení „základny“ místních akčních skupin, které budou využívat finanční zdroje z evropských fondů byl ustanoven národní program s názvem Program podpory rozvoje venkovských regionů LEADER ČR, který připravilo Ministerstvo zemědělství ČR.

V tomto příspěvku jsou prezentovány výsledky analýzy, která byla provedena na základě dostupných dat a informací o průběhu a výsledcích jednotlivých kol výzev, vyhlašovaných v rámci tohoto programu. K dispozici jsou na webových stránkách Ministerstva zemědělství ČR, které tento program spravuje. Právě míra a schopnost společné aktivizace lokálních aktérů v jednotlivých venkovských regionech a jejich úspěšnost při zapojování se do rozvojových programů je klíčovým faktorem, který výrazně ovlivňuje rozvoj území.

VÝSLEDKY

Zastoupení místních akčních skupin v ČR a činnost Národní sítě MAS ČR

V České republice, stejně jako v ostatních evropských zemích, kde se začala uplatňovat metoda LEADER a aplikace přístupu zdola nahoru (bottom-up) byl již od počátku (od r. 2004) patrný velký zájem o tuto iniciativu ze strany obcí, mikroregionů, podnikatelů, nestátních neziskových organizací a dalších uskupení, které na venkově působí. Nejvíce MAS vzniklo na našem území především v letech 2004 a 2005. V současnosti je v ČR ustaveno 156 MAS a mikroregionů, které budou pracovat touto metodou (údaj k březnu r. 2008).¹ Zastoupení těchto místních akčních skupin v jednotlivých regionech (krajích) dokládá níže uvedený kartogram.

---

¹ Zdroj: Národní síť MAS ČR, www.leadercz.cz, navštívena dne 21.4.2008.

Obrázek č. 1: Přehled MAS a mikroregionů

Zdroj: Národní síť MAS ČR, www.leadercz.cz

Z výše uvedeného rozložení těchto místních uskupení je patrné, že pokrývají v současné době téměř celou plochu České republiky. Výrazné zastoupení MAS je například v Jihočeském, Olomouckém a Zlínském kraji. S ohledem na možnost efektivnějšího uplatňování metody LEADER v nově vznikajících místních akčních skupinách a předávání dosavadních zkušeností od již fungujících MAS jak z ČR, tak i ze zahraničí byla v r. 2005 ustavena Národní síť MAS ČR. Národní síť MAS ČR pořádá pro své členy (nejen pro ně, ale i pro ostatní MAS, které ještě do tohoto sdružení nevstoupily) pravidelné společné akce a Národní konference o venkovu. Dále provozuje webové stránky s důležitými informacemi a spolupracuje na přípravě informačních materiálů a brožur, které jednak usnadňují místním akčním skupinám orientaci v nařízeních a programových dokumentech ve vazbě na aplikaci metody LEADER, ale také urychlují jejich práci při přípravě a podávání projektů. Mezi hlavní cíle tohoto občanského sdružení patří:

- Zlepšit kvalitu života na venkově prostřednictvím setrvalého a integrovaného místního rozvoje.
- Zajistit reciproční přenos poznatků a zkušeností mezi členy sítě.
- Zajistit reciproční přenos poznatků a zkušeností na úrovni spolupráce mezi členskými zeměmi Evropské unie a jejich MAS.
- Podporovat spolupráci s dalšími zeměmi, které ve venkovském prostoru chtějí využívat metodu LEADER.²

V současné době³ má Národní síť MAS ČR 98 členů, dalších 10 místních akčních skupin se chystá stát členem tohoto občanského sdružení.

² Zdroj: Stanovy Národní síť MAS ČR, o.s., www.leadercz.cz, navštívena dne 21.4.2008.

³ Údaj za r. 2008, více informací na www.leadercz.cz.

LEADER ČR

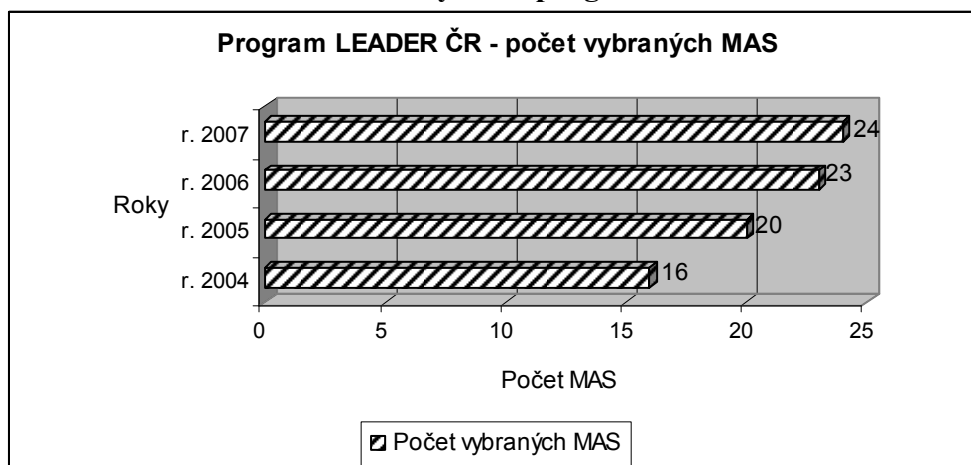
Před vstupem ČR do Evropské unie byl u nás na rozvoj venkova cíleně zaměřen pouze jediný program, a to Program obnovy venkova (POV). Tento program již od r. 1991 vyhlášovalo Ministerstvo pro místní rozvoj. Program obnovy venkova byl založen na obdobném principu, jako iniciativa LEADER a snažil se svými opatřeními (vyhlášenými dotačními tituly) podnítit ke společné práci všechny subjekty na venkově. POV funguje v rámci vyhlášených národních programů do současné doby s upraveným názvem – Podpora obnovy venova.

Program LEADER ČR byl poprvé vyhlášen Ministerstvem zemědělství v r. 2004 a stal se tak tedy dalším programem na národní úrovni, který ve svých opatřeních cíleně řešil rozvoj venkovských regionů.⁴ Účelem zřízení tohoto programu bylo umožnit v relativně krátké době připravit na venkově nová uskupení – tedy místní iniciativy (MAS), které budou schopny připravit kvalitní rozvojové projekty a získat tak finanční prostředky z fondů EU určených na obnovu a rozvoj venkova.

Tento program by měl směřovat k naplnění prioritních cílů v oblasti: zlepšení kvality života na venkově, podpory lokálního ekonomického rozvoje a tvorby nových pracovních míst a zhodnocení místních přírodních a kulturních zdrojů. Pro každé období jsou podmínky pro čerpání těchto finančních prostředků upraveny samostatným závazným dokumentem – Pravidlem pro poskytování dotací ze státního rozpočtu v rámci Programu LEADER ČR.⁵

Kolik MAS se v jednotlivých letech zapojilo do programu LEADER ČR ukazuje následující graf.

Graf č. 1: Přehled MAS zařazených do programu LEADER ČR

Zdroj: Národní síť MAS ČR, www.leadercz.cz

Uvedený přehled ukazuje pozitivní trend v každoročním zvyšování počtu vybraných MAS, které v jednotlivých letech získaly finanční dotace na realizaci svých projektů. Tato skutečnost jednak svědčí o zájmu a zainteresovanosti obyvatel venkova – lokálních aktérů na rozvoji jejich území a také dokládá to, že se neustále během pětiletého fungování tohoto programu zvyšuje kvalita předkládaných projektů.

V prvním roce působnosti tohoto programu se mezi výše uvedených 16 MAS rozdělilo 77 mil. Kč. Konkrétními příjemci této dotace byly MAS Region Haná, Občanské sdružení

⁴ Matoušková uvedla, že: ... „Program LEADER ČR byl zařazen do rámcového programu Ministerstva zemědělství mj. proto, aby pomohl překlenout potřeby venkova do doby než se začnou čerpat prostředky ze strukturálních fondů. Nejde o jednorázovou akci, ministerstvo naopak tento program považuje za dlouhodobou záležitost, která bude pokračovat i v dalších letech.“ Zdroj: Moderní obec, 2004, č. 5, str. 28.

⁵ Podrobné znění jednotlivých dokumentů viz www.mze.cz. V r. 2007 byl Program LEADER ČR 2007 uskutečněn na základě nařízení Komise č. 1628/2006 o použití článků 87 a 88 Smlouvy na vnitrostátní regionální investiční podporu, a to s ohledem na skončení dosavadní platnosti notifikace pro tento program ze strany EU.

Rozkvět zahrady jižních Čech, MAS Mikroregionu Buchlov, MAS Český západ – Místní partnerství o.s., Občanské sdružení MAS Krajina srdce, MAS Pobeskydí, z.s.p.o., MAS Podještědí, MAS Region Poodří, MAS Posázaví, o.p.s., MAS Pošumaví, z.s.p.o., MAS: Přemyslovské střední Čechy, MAS Sdružení růže, MAS Vladař, z.s.p.o., MAS Vltava, o.s., MAS Srdce Čech, o.p.s. a MAS: Rozvoj Krnovska o.p.s. V tématickém zaměření vybraných projektů byly nejvíce zastoupeny projekty týkající nákupu zemědělské mechanizace a techniky, dále projekty v oblasti cestovního ruchu (např. vybudování cyklostezky, ubytování pro agroturistiku, atd.) a také projekty na opravu kulturních, sportovních zařízení v obcích, či projekty pro revitalizaci území (např. koupaliště, rybníka, veřejné cesty, atd.).

V následujícím období, v roce 2005, opakovaně se svými dalšími projekty uspělo 12 MAS (z celkem 20 MAS)⁶, které byly úspěšné i v r. 2004 při získání těchto finančních prostředků. Všechny vybrané MAS si mezi sebou rozdělily 70 mil. Kč. Byly to např. MAS Mikroregionu Buchlov, MAS Region Haná, MAS Krajina srdce, MAS Pobeskydí, z.s.p.o., MAS Vladař, z.s.p.o., MAS Vltava, o.s. a další. Mezi nové úspěšné žadatele se zařadily např. MAS Blanenský les – Netolicko, MAS Hornolidečska, MAS Kozákov, LAG Strakonicko, MAS Třeboňsko atd. Zaměření podávaných projektů bylo opět obdobné, jako v předchozím případě.

Ve třetím roce (r. 2006) bylo opět pro tento program vyčleněno ze státního rozpočtu 70 mil. Kč, které byly tentokrát rozděleny již mezi 23 žadatelů o dotace, kteří splnili kritéria pro výběr projektu. Každá z vybraných místních akčních skupin obdržela částku dotace ve výši 3 mil. Kč na své projekty. Těchto projektů každá MAS předložila cca 3 až 7 a celková výše dotací činila obvykle 2 700 tis. Kč. Zbývajících 10 % částky bylo vynaloženo na zajištění fungování samotné MAS. Mezi vybranými místními skupinami byly znovu výrazně zastoupeny ty MAS, které se svými záměry a strategiemi rozvoje dostaly do výběru již v obou předchozích letech (jednalo se např. o MAS Blanenský les – Netolicko, MAS Pobeskydí, z.s.p.o., MAS Vladař, z.s.p.o., MAS Posázaví, o.p.s., MAS Pošumaví, z.s.p.o., atd.). Z přehledu vybraných projektů na tento rok je patrné, že mezi podanými projekty výrazně přibývalo těch, které se orientují na rozšíření možností v oblasti cestovního ruchu (budování turistických center, ubytovacích zařízení), úpravy vzhledu obcí (např. úprava návsi, rekonstrukce autobusové čekárny, atd.), zavedení informačních technologií s návazností na rozvoj lidských zdrojů, modernizaci celé řady budov a nevyužívaných areálů, včetně výstavby zcela nových, a to zejména pro trávení volného času místních obyvatel (např. vybudování horolezecké stěny, vybudování přírodního kulturně-sportovního areálu, rekonstrukce fotbalového hřiště, atd.).

Na minulý rok bylo ze státního rozpočtu na tento program původně vyčleněno 50 mil. Kč, které pak byly v druhé polovině roku navýšeny ještě o dalších 10 mil. Kč. V tomto roce bylo tedy prostřednictvím programu podpořeno 24 žádostí z celkem podaných 57 záměrů MAS, a to v celkové výši 59 859 mil. Kč. Jak uvádí Chalupská: ... „Vzhledem k tomu, že v letošním roce je Program LEADER ČR vypisován jako příprava místních akčních skupin pro druhé kolo výzvy v Programu rozvoje venkova z EAFRD⁷ – osa IV, které bude vyhlášeno v r. 2008, mohly do programu předkládat žádosti jen ty místní akční skupiny, které dosud nebyly podpořeny v rámci Programu LEADER ČR 2004-2006 ani v rámci OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství – podopatření 2.1.4.“⁸ Každá z vybraných 24 MAS získala na své projekty finanční prostředky, které činily 2,5 mil. Kč. Mezi MAS, které tuto podporu získaly patří např. Občanské sdružení „MAS České středohoří“, MAS Moravský kras o.s., Občané pro rozvoj venkova, Sdružení Západní Krušnohoří a další.

⁶ V r. 2005 předložilo své žádosti k posouzení 41 MAS.

⁷ Jedná se o Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova.

⁸ Chalupská, I.: Na LEADER ČR půjde téměř 60 milionů Kč, Venkovské noviny, č. 9, 2007, str. 3.

Jak již bylo uvedeno výše, v současném programovacím období 2007-2013 čerpají místní akční skupiny prostředky na realizaci svých projektů základě nově připraveného Programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 (PRV), především z Osy IV. LEADER. V té jsou definována tři následující opatření:

- IV.1.1. Místní akční skupina;
- IV.1.2. Realizace místní rozvojové strategie;
- IV.2.1. Realizace projektů spolupráce.⁹

Letos budou vyhlášovány postupně tři výzvy v únoru, červnu a říjnu. Dle dostupných údajů z Ministerstva zemědělství o vyhodnocení podaných žádostí z první výzvy vyplývá, že bylo vybráno 48 MAS, které získají finanční prostředky na uskutečnění svých projektů z PRV.

DISKUSIA

Během minulých let se metoda LEADER postupně stala klíčovou metodou pro rozvoj venkova. Je přístupem, který využívá toho, že projekty a opatření pro dané území nejsou realizovány centralizovaně, tedy bez znalosti místních podmínek, ale uskutečňují je lokální aktéři, kteří nejlépe znají jeho rozvojový potenciál a mohou jej využít. Působení a činnost místních akčních skupin má výrazný vliv na posílení regionální identity.

Program LEADER ČR v tomto roce sice již končí, ale během svého pětiletého trvání umožnil realizovat své projekty celkem více než 100 místním akčním skupinám. Jeho hlavním přínosem je vytvoření celé řady místních uskupení, které se v rámci metody LEADER chtějí i nadále aktivně podílet na rozvoji venkova. Místní iniciativy uskutečňováním svých projektů a strategií umožňují rozvíjet komplexně celé území. Dalším pozitivním aspektem je to, že v rámci činností těchto místních akčních skupin dochází k budování a upevňování vzájemných vazeb mezi jednotlivými aktéry, kteří jsou zapojeni do práce na projektech. Dochází tak k stále rostoucímu významu existence těchto sociálních kontaktů a k rozvoji stávajících sociálních sítí. Právě funkčnost těchto sítí velmi často podmiňuje úspěšné fungování místních uskupení v konkrétním regionu.

Na základě provedeného rozboru dostupných údajů a informací můžeme konstatovat, že během jednotlivých let trvání tohoto programu je vidět prokazatelné zvyšování kvality předkládaných projektů a také posun v jejich tematickém zaměření. Kdy v prvních letech se místní akční skupiny ve svých žádostech věnovaly zejména nákupu strojů a zařízení pro subjekty (právníké i fyzické osoby), které působily v primárním sektoru, dále budování zázemí především pro rozvoj cestovního ruchu. Postupem doby se projekty čím dál více soustřeďují na aktivity, jejichž cílem je nejenom zviditelnit a zatraktivnit danou lokalitu pro ostatní, ale především zlepšit kvalitu života místních obyvatel. Tyto projekty výrazně přispívají ke stabilizaci obyvatelstva ve venkovských lokalitách a regionech.

Během uplynulých let proběhla v České republice celá řada seminářů a setkání MAS (některé i za účasti místních akčních skupin ze zahraničí), kde účastníci získávali nové a podnětné informace o zkušenostech ostatních skupin s přípravou a následnou realizací projektů. Byly zde prezentovány nejen úspěšné projekty, ale také problémy a nedostatky, se kterými se při své činnosti MAS potýkaly a hledaly se cesty pro jejich co nejefektivnější řešení.

Poznatek, který jsme získaly při naší účasti na těchto společných setkáních se vztahuje jednak k nutnosti zlepšit vzájemnou komunikaci, ale také k potřebě se nadále intenzivně věnovat rozvoji lidských zdrojů (oblast vzdělávání). Velmi důležitá je tedy nejenom komunikace mezi místními akčními skupinami navzájem, ale měl by být kladen i větší důraz na informovanost o jejich aktivitách a projektech ve vztahu k ostatním obyvatelům, kteří žijí v regionech na jehož území MAS působí. Právě více informací by jistě podstatnou měrou přispělo ke zvýšení

---

⁹ Podrobné znění tohoto programu je uvedeno na [www.mze.cz/Podpora z EU, národní dotace](http://www.mze.cz/Podpora_z_EU_narodni_dotace).

aktivního zapojení občanů do prováděných rozvojových aktivit. Významnou oblastí, která by se měla rozvíjet je vzdělávání dalších zájemců o rozvojové aktivity (i zájemců mimo vlastní MAS).

V tomto období by měla být snaha, aby se jednotlivé MAS více profesionalizovaly a získaly certifikované osvědčení o kvalitě svých prováděných činností.

ANOTÁCIA

Zajištění obnovy a především udržitelného rozvoje venkova i do budoucna představuje jednu z klíčových priorit celého Evropského společenství. Snahou připravených iniciativ a navržených programů je podporovat vyvážený a komplexní rozvoj všech faktorů a prvků, které ve venkovském prostoru působí.

V průběhu let došlo k výrazným proměnám charakteru venkova, rozšíření jeho původních (typických) funkcí o další, tak aby odpovídaly požadavkům a potřebám současné společnosti. V současné době je s ohledem na zvyšování kvality života venkovských obyvatel kladen důraz na diverzifikaci jednotlivých činností, které jsou zde realizovány (např. obnova tradic - řemesla, agroturistika, ekologické aktivity – alternativní zdroje energie, atd.).

Nejen současný rozvoj venkovských regionů, ale i otázka jejich dalšího vývoje do budoucna je především úzce spojena s mírou zainteresovanosti místních lidí v uskutečňování rozvojových aktivit. Právě na zapojení lokálních aktérů a tvorbě místních iniciativ (partnerství) je založena iniciativa LEADER. Tato velmi úspěšná a praxí osvědčená metoda není zcela nová a v Evropské unii funguje již řadu let. Na základě těchto kladných zkušeností byl v ČR na národní úrovni v r. 2004 vyhlášen Program podpory rozvoje venkovských regionů LEADER ČR.

Předkládaný příspěvek prezentuje přehled o dosavadním využívání Programu LEADER ČR.

KLÍČOVÉ SLOVÁ

udržitelný rozvoj venkova, venkovský prostor (regiony), kvalita života, diverzifikace, lokální aktéři, rozvojové aktivity, iniciativa LEADER, Program LEADER ČR, projekt, místní iniciativa

LITERATÚRA

1. ČERVENÁ, G., KROUPOVÁ, Z.: LEADER – venkov sobě, Zkušenosti z činností MAS ve Středočeském kraji, Obec a finance, ročník XI, č. 4, str. 40-41
2. Český LEADER letos nekončí, Moderní obec, ročník 2004, č. 5, str. 28
3. CHALUPSKÁ, I.: Na LEADER ČR půjde téměř 60 milionů Kč, Venkovské noviny, č. 9, 2007, str. 3
4. MATOUŠKOVÁ, K.: Venkov jako hodnota, Politika rozvoje venkova v České republice, Obec a finance, ročník XI, č. 3, str. 38-39
5. Program rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 (PRV), Praha, květen 2007, Ministerstvo zemědělství
6. Stanovy Národní sítě MAS ČR, o.s., www.leadercz.cz
7. www.leadercz.cz
8. www.mze.cz
9. www.szif.cz

KONTAKTNÁ ADRESA

Česká zemědělská univerzita v Praze, Sociologická laboratoř, Kamýcká 129, 165 21, Praha 6 - Suchbátka

Pavlaína Maříková e-mail: marikova@pef.czu.cz, telefon: +420 224 382 382

Gabriela Pavlíková e-mail: pavlikova@pef.czu.cz, telefon: +420 224 382 149